

ségből jutottak el a hatos számszámú könyvsikerek példányszámáig. Amennyire az ismertetésekből meg lehet ítélni, angol, illetve amerikai változatait szolgáltatják a Remarque könyvének. Williamson és King is, mint Remarque, önként jelentkeztek katonai szolgálatra és rang nélkül, a tömegek között, a lövészárokból éltek át az ismeretlen katona életét. Írásukban ők sem cicomáznak, hanem a látottak reális elmondásával súvítik bele a közönség fülébe: Ez a valóság, ez a háború!

Kétségtelen, hogy a háborús irodalomnak ezt a felújulását, amely aligha fejeződött be ezekkel a könyvekkel, szimptomatikus jelenségnek kell tekinteni. De épenúgy nem lehet véletlennek tekinteni azt sem, hogy olyan könyvek aratnak sikert, amelyek mellőzik az irodalmi eszközöket — szerzőik talán nem is rendelkeznek velük, — és hiányzik belőlük minden hadvezéri nagyképűség és világtörténelmi beállítás. Nálunk a háború nem országok küzdelme, hanem emberek viaskodása életükért, sőt néha egy darab kenyérért is.

Az ilyen természetű dolgokat bárki is legjobban a személyes impresszióin keresztül tudja megítélni. Ha végiggondolom azt a tömérdek háborús olvasmányt, amelyen végigfutottam, ha magam elé idézem azokat, akik társaságban meséltek háborús élményeikről, akkor szinte azt kell hinnem, hogy mindazok, akik résztvettek a háborúban, szövetséget kötöttek, hogy amit elmondanak, egy bizonyos meghatározott, mondhatnám görögtüzes világításba helyezték. Mintha valami álszemérem tartaná vissza a háború résztvevőit a valóság elmondásától, mihelyt mesélni kezdenek viselt dolgaikról, kivétel nélkül mind hadvezéreknek érzik magukat és nem azt mondják, hogy mi történt velük, hanem mit hajtottak végre a háborúban. Pedig ma már tudjuk, hogy gyakran még nagynevű hadvezérek sem hajtottak végre semmit, csak különböző dolgok történtek velük.

Én ebben látom az új háborús irodalom sikereinek a titkát. Taián a megézés tette, talán az, hogy egyebet nem is tudtak csinálni, nehány ember áttörte az akaratlan öszinteség-hiánynak szövetségét és a tömegek ráeszméltek, hogy az elmondásnak ebben a módjában van az igazság. De ez rácsófol egyuttal arra a lépten-nyomon hallott mondásra, hogy a közönség megunta a háborút és már nem akar többet hallani róla. A közönség, főleg pedig, aki részt is vett benne, nem unta meg a háborút. Lehet valaki antimilitarista, gondolhat gyűlöletes visszaemlékezéssel a háborúra, maga a háború, mint élmény, nem lehet közömbös senki számára. Ez a magyarázata a háborús irodalmi reneszánszának. A háborús irodalom első fázisa a körülállónak szól, a második a nagy katonának, politikusoknak és az utókornak, a harmadik pedig azoknak, akik szenvedő alanyai voltak a nagy mérközésnek. Ezek a könyvekben is azt a háborút akarják olvasni, amelyet ők maguk átéltek, nem pedig azt, amelyet a kortársak és az utókor ítélete számára irodalmilag kifésültek.

(Szeged.)

Tonelli Sándor.

AMERIKAI NEVELÉS.

Lehetnek az amerikai nevelésnek olyan irányai, melyek felett európai emberek fejüket csóválják, lehetnek kinövésai, lehetnek kiváló eredményei is, ez mind vitatható; egy jellemvonása azonban mindenesetre megvan, az, hogy a közérdeklődést ki tudja váltani. Ahol valaki 20000 dollárt ad arra a célra, hogy az erkölcsi nevelés eredményesebb mód-

jait kutassák, vagy 10000 dollárt arra, hogy eldöntsék: nyomtatott vagy írott betűkkel tanítsák-e a gyermekeket írni, ott a közérdeklődés kétségtelen. Egy hölgy kikutatott vagy 2533 olyan célt, melyek bennünket olvasmányainkban irányítanak. Mikor ezt egy előadás keretében, *Mi célból olvasunk* címmel előadta, mindjárt kapott egy-két ezer dolláros ajánlatot, hogy még pár évig dolgozzék ezen a problémán és a többi 5543 célt is felfedezze. Egy tudományos hipotézis felállításához, kifejtéséhez és bizonyításához az eszmén kívül munka és idő szükséges, e két utóbbi pedig pénzt jelent. Amerikában idestova már nem is a pénz a probléma egy tudományos ötlet esetében. Ha egy gondolat meg tudja kapni valakinek az érdeklődését, ha azzal valamely „munkamegtakarító terv” jár, vagy kevesebb idő alatt nagyobb „hatékonyság”, ami a tanításban is folyton hangoztatott szempont, akkor a „feltaláló” nyugodt lehet, hogy kap ötletére mecénást, mert mecénásnak lenni a tudományokban s ezzel együtt a pedagógiában is divat.

De nemcsak áldozatkészségben nyilvánul ez a közérdeklődés. Mióta a gyermekpszichológiai klinikák kiderítették, hogy a kora gyermekkor benyomásai milyen horderejűek a pszichózisok kialakulásában, mióta a *Nursery School*-ok ismeretlik, hogy a táplálkozás hibái micsoda későbbi betegségeket okoznak, azóta a szülők aggodalommal búvárnak a gyermekpszichológiai, fiziológiai, anatómiai és egyéb könyvekben, hogy valamikép hibát ne kövessenek el valamiben, mert a gyermeké a jövő és őt az amerikai mind az élet királyának szánja. Csak a szegény, lenézett és tudatlan bevándorló nem nevei „tudományosan” a gyermekét. Pedig Amerikában annyi a tudomány! A cipőkrémtől a fogpasztáig minden *tudományos* s a használati utasítás is a tudományos használatra szól.

A gyermek iránti köz- és tudományos érdeklődés két területet ölel fel: a gyermek megismerését, képességeit a szellemi, érzelmi és fiziológiai világban s a megismerés alapján alkalmazott nevelői, tanítói eljárást. A megismerés egyik része az intelligenciavizsgálat. Binet, e vizsgálat európai megalapítója nem is sejtette életében, hogy mivel ajándékozta meg halála után Amerikát. A gyermek értelmi állapotának a felmérése ma láz Amerikában. Megmérnek minden funkciót, az emlékezetet, a következtetést, a képzeletet stb., megmérnek mindent, ami megmérhető és ami meg nem mérhető — azaz, hogy ilyen nincs is az amerikai szerint, mert ami létezik, az kvantitásban létezik. Az intelligenciapróbák pontokban fejeződnek ki. Hogy ki mennyi pontot ér el (életkorát tekintetbe véve), aszerint sorozható valamelyik intelligenciaosztályba, mely osztályok skálája az idiótától a „génusz“-ig terjed. Egy fiú olyan eredményt hozott ki egy intelligencia-próbánál, hogy a „génusz“-ok osztályába volt sorolható s a pszichológusok áhítattal lesték, hogy mivel fogja majd a világot megajándékozni. Edison vagy Edgar Allan Poe lesz-e belőle. Az történt, hogy években keresztül nyugodtan ült a Heinz-féle konzervgyárban a munkaasztal mellett s a cédulákat ragasztgatta az uborka- és egyéb üvegekre. A fiú 160-as intelligencia-mutató számával szemben egy pszichológus számítása szerint Beethovené csak 136 volt. Az intelligencia-eredmények számbeli kifejezése még azzal az előnnyel is jár az amerikai számára, hogy velük nagyszerű számtani műveleteket lehet végezni, össze lehet őket hasonlítani statisztikai módszerrel, közepárayosokat, a variáció mértékeit stb. lehet segítségükkel kikeresni. Ilyen műveletek után kitűnt például, hogy egyik amerikai egyetemen a hallgatók átlagos intelligenciája az átlagos átlagon alig emelkedik túl s ez nagy megrökönyödést, de helyenkint derűtséget keltett. A séma sze-

rint ugyanis meghatározható, hogy mennyi átlagos intelligenciával kell bírni csak elemi iskolát végzetteknek, mennyivel a középiskolát s mennyivel az egyetemet végzetteknek. Az illető egyetem hallgatósága tehát nem ütötte meg az egyetemi nivót. Valaki erre azt proponálta, hogy mérjék meg a tanárok intelligenciáját is. Az azonban már egészen komoly probléma Amerikában, hogy mi történjék akkor, ha kitűnik az iskolákban, hogy a tanító vagy tanár intelligenciája alacsonyabb, mint egyes gyermekeké. Intelligencia alatt, meg kell jegyezni, nem tudást, hanem életkorhoz viszonyított szellemi befogadóképességet értenek.

A tanítást vagy nevelést magát pedig most egy vezéreszme hatja át s ez: *minden korrigálható*. Ha a gyermek nem tanul, annak ezer és egy oka lehet, de ha megtaláljuk az igazi okot, akkor a panasz éppenúgy orvosolható, mint akár a fogfájás. Az iskolákban vannak orvosló kurzusok, orvosló számtan és orvosló olvasás s a pszichológia-osztályon a gyermek magatartását orvosolják. Egyik egyetemen rájöttek arra, hogy a hallgatók valamilyen százaléka nem tud értelemmel olvasni. Erre orvosló olvasó-kurzusokat rendeztek s a kimutatás szerint az értelmes olvasás ennyi és ennyi százalékkal emelkedett. Általában az orvoslás lehetőségeitől az ember megszédül Amerikában és csak egyéni diszpozíciójától függ, hogy mit lát bennük: kuruzsló félműveltséget vagy biztató optimizmust. Amint a statisztika kihoz valami nem kielégítő eredményt, kezdődnek az orvosló törekvések s az orvoslás módjainak propagálása. Egyszer a volt a panasz, hogy az egyetemek nem működnek olyan eredménnyel, mint azt tőlük várni lehetne. Megindultak az orvosló eszmék. Minthogy nem lehetett azzal zöld ágra vergődni, hogy a professzor és a hallgató egymást kölcsönösen okolták, egyéb módon kellett megoldást keresni. Egyik egyetem elkezdte a *diákrészvételi metódust* az előadások helyett. Ez abból áll, hogy a professzor kitűz egy témát s erről a tanár vezetésével megbeszélés folyik s a hallgatók vesznek részt benne. Alapja ennek az a felfedezés volt, hogy a tanár és az előadás kiválósága nem garantálja, hogy a hallgató csakugyan befogadja a hallottakat. Aztán jött a tájékoztató kurzusok eszméje. Ez a nagy mérveket öltő speciálizálás ellentétéképpen a széles horizontot állítja s e kurzusok által általános szempontokat és tudást akar nyújtani. Pl. valakinek biológia a szakja, felvesz egy tájékoztató kurzust a renaissance-latinból! A Wisconsin-egyetem abban találja a hibát, hogy mai civilizációknak és kulturánknak nem ismerjük a gyökereit s ezeknek ahhoz való viszonyát, ezért egy éven át az összes előadások Görögország aranykorát ölelik fel, a másik évben talán Róma a központi téma és így tovább . . .

A nevelés mindkét területén jönnek és mennek a divatok. Ilyen divat pl. az *extra-kurrikuláris aktivitások*, vagyis tanterven kívüli tevékenységek. Idetartozik az iskolai klub, az iskola-ujság s egyéb nyomtatványok, az atletika, az ünnepélyek stb. Nem is iskola az, hol nincs egy tucat klub, utazóklub, *novellaklub*, történelemklub stb. Egyetemi katedrákról adják elő, hogyan kell ezeket az aktivitásokat vezetni. Ez most a vogue az amerikai pedagógiában . . . Mikor a tanárokhöz körkérdést intéztek, hogy ajánljanak az extra-kurrikuláris aktivitások helyett jobb elnevezést s egyik tanár az aktivitások térhódítása felett való elkeseredésében azt találta ajánlani, hogy „anti-kurrikuláris aktivitások“, a szegény tanárt lesajnálták, hogy nem tud az idővel együtt haladni.

Mondhatunk azonban akármit és vélhetünk mégannyi tévutat felidezni az amerikai pedagógiában, ha a közérdeklődést ilyen arányban ki tudja váltani, akkor nem lehet reménytelen a helyzet. Ott, ahol egy pedagógiai gondolatnak nem kell hosszú kálváriát járni; ott, ahol a nagyközönség is olvas pedagógiai irodalmat; ott, ahol egy évben 250 pedagógiai folyóirat jelenik meg; ott, ahol a lakoságnak az iskolába tett luxus a büszkesége, az, hogy olyan fürdője, színpadja, könyvtára és konyhája legyen az iskolának, amilyen sehol sincs; ott, ahol a városi iskolákban külön tudományosan képzett könyvtáros van; ott, ahol a tanítók és tanárok hatvan éves korukban is kurzusokra járnak, hogy az új pedagógiai áramlatoktól el ne maradjanak; ott, ahol a gyermekeket az iskolákban tehetségük szerint tanítják; ahol az iskolában a gyermekeket testileg is ápolják, a fogától kezdve a táplálkozásáig fizikumát és funkcióit gondozzák, ahol pszichológiai aberrációit az iskola melletti pszichológiai laboratórium állapítja meg és gyógyítja; ahol a középiskolai tanítás ingyenes, ahol az elemi iskolások 33%-a megy középiskolába; ott a nevelésügyet nem kell félteni.

(Szeged.)

Baranyai Erzsébet.

KULTURPOLITIKAI VEGYÉSZET.

*A Pesti Napló aug. 11. számából
vesszük át Klebelsberg Kunó
gróf alábbi cikkét.*

Ha régebbi, elhunyt költőt vagy író-t a nagyközönség már nem olvas, ha csak az iskolában, az irodalomtörténeti órán hall még róla s ha már csak a tudósok kutatásának anyaga, másodsor is, lelkileg is meghalt-e ő? Elvégezte-e vele szemben is az idő a maga kegyetlen, kivételt nem ismerő munkáját oly értelemben, hogy észrevétlenül törölte nagyjaink névsorából, hogy feltűnés nélkül kitette abból a pantheonból, ahova a maga korának jóakarata, lelkesedése, elnézése, kritikai tévedése vagy pártossága érdemtelenül bevezette? Ha egyéniségének és műveinek lényege, ha az, ami munkásságának kvintesszenciája volt, fölszívódott a nemzet vérébe, ha személye és működése, mint hatalmas kötömb, beleépült a nemzet fejlődésének soha meg nem álló építkezésébe, akkor él annak ellenére is, hogy könyveit sűrűn nem forgatják többé.

Egyenesen iskolába való példa erre Kazinczy, pályája nélkül, melynek emlékezetét megírta, nincs reformkor, reformkor nélkül pedig nincs modern Magyarország. Írásait a mai társadalom sem olvassa, de szobra előtt a kalapot mégis le kell vennie minden jó magyar embernek. Nem főművével, a modern magyar nyelv kimunkálásában való szerepével akarom tételtemet bizonyítani, bár nyilvánvaló, hogy hajlékony, kifejező, gazdag nyelv nélkül nem képzelhető mély nemzeti gondolkozás. Cikkemben azt szeretném megmutatni, meglátott-e olyan problémákat, melyek örök kérdései a magyar nemzetnek s a megoldásoknál voltak-e olyan szempontjai, melyek permanensek, állandóak ez országban.

Erre a kérdésre egy idézettel szeretnék válaszolni, melyet töredékben maradt költeményéből veszek. Kazinczy e versét Széchenyihez akarta intézni, ami természetes is, mert amit ő korában elvégzett az irodalomban, ugyanazt a megújító munkát fejtette ki Széchenyi a politika terén. A két rokon léleknek gyakorta találkoznia kellett, ilyen lelki találkozás ez a töredék is.